

Діагностика, як елемент антикризового фінансового управління

Анотація

У статті досліджено поняття та сутність діагностики. В результаті проведеного аналізу економічної літератури, узагальнення підходів щодо визначення сутності та основи діагностики, можна сказати, що сьогодні немає єдиної думки стосовно проблеми дослідниками суті діагностики, її ролі й місця в антикризовому фінансовому управлінні.

Аннотация

В статье исследовано понятие и сущность диагностики. В результате проведенного анализа экономической литературы, обобщения подходов к определению сущности, основы диагностики, можно сказать, что сегодня нет единого мнения относительно проблемы исследования сущности диагностики, ее роли и места в антикризисном финансовом управлении.

Annotation

In the paper we investigate the concept and nature of diagnostics. The analysis of the economic literature, a synthesis of approaches to defining the essence, the basics of diagnosis, we can say that today there is no consensus about the nature of research problems of diagnosis, its role and place in the anti-crisis financial management.

Ключові слова: діагностика, антикризове фінансове управління, фінансовий стан підприємства, криза, фінансовий аналіз.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фінансових ускладнень набуває діяльність підприємств в сьогоднішніх умовах. Які викликані як зовнішніми загальнодержавними проблемами, так і внутрішніми.

Слід відмітити, що проблема діагностики в антикризовому фінансовому управлінні відноситься до числа мало розроблених у вітчизняній економічній та

управлінській науці. Методичною і теоретичною основою дослідження діагностики в антикризовому фінансовому управлінні є наукові праці багатьох вітчизняних і закордонних вчених.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблема діагностики досліджувалася в деяких галузях досить активно з різних точок зору. На сьогодні існує декілька підходів до визначення діагностики, але й досі не вироблена єдина концепція діагностики, її змісту і функцій, а також методів її проведення. Так А.П. Градов, Г.В. Савицька [1, 25; 2, с. 32], діагностику визначають як напрямок економічного аналізу, що дозволяє виявити характер порушення нормального ходу економічних процесів на підприємстві. Проте, таке визначення діагностики втрачає її головний зміст - забезпечення випереджаючого управління, що в свою чергу, суттєво звужує сферу діяльності діагностики.

Більш широкий та фундаментальний підхід висвітлений у роботах А.С. Вартанова [3, с. 34], І.Г. Сокиринської [4] та З.Н. Соколовської [5, с. 29]. У них діагностика, зокрема економічна, розглядається з позицій системного підходу, що дозволяє не тільки всебічно оцінювати стан об'єкта в умовах неповної інформації, але і виявляти проблеми його функціонування, а також окреслювати шляхи їх вирішення, враховуючи коливання параметрів системи.

На наш погляд, за допомогою діагностики стає можливим в руслі розвитку саме цього напрямку не тільки відстежувати стан об'єкта на кожному інтервалі часу, але й ідентифікувати його стан, щоб і надалі здійснювати управління ним.

Узагальнення та аналіз основних підходів до визначення діагностики в економічній літературі дозволяє зробити висновки, що концепція діагностики на сучасному етапі ще не склалася і потребує подальшого глибокого вивчення та розвитку.

Постановка завдання. Метою дослідження є теоретичний огляд поняття та підходів щодо визначення сутності діагностики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діагностика кризового стану підприємства розглядається як один з напрямів економічної діагностики та тісно пов'язана з діагностикою загрози банкрутства.

Діагностика – це процес детального та поглибленого аналізу проблем, виявлення факторів, що впливають на них, підготовки всієї необхідної інформації для прийняття рішення, а також виявлення головних аспектів взаємозв'язку між проблемами, загальними цілями та результатами діяльності підприємства [6, с.27]. Основою діагностики банкрутства є фінансовий аналіз.

Вивчення автором існуючого теоретико-методологічного забезпечення антикризового фінансового управління засвідчує наявність значного числа емпіричних та теоретичних напрацювань щодо оцінки ймовірності фінансової кризи (чи банкрутства) підприємства.

Провівши аналіз можна сказати, що в українській практиці в питаннях діагностики і прогнозування банкрутства найчастіше застосовують два методи: дискримінантний метод, заснований на використанні емпіричних коефіцієнтів; метод розрахунку і аналізу показників ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості підприємства [7].

Для стабільної діяльності підприємства оцінка кризових симптомів розвитку й діагностування його фінансової кризи повинна здійснюватись задовго до прояву її явних ознак. Кризовими симптомами можна вважати будь-які ознаки чи прояви погіршення у виробничо-господарській діяльності суб'єкта господарювання, які можуть привести підприємство до стану фінансової кризи, і навіть до банкрутства. Подібна оцінка і прогноз кризових симптомів фінансової діяльності підприємства є предметом діагностики фінансової кризи. Об'єктом фінансової діагностики є ретроспективна і перспективна фінансова інформація, основним джерелом якої виступає фінансова звітність та дані управлінського обліку, інформація про фінансовий стан підприємства за результатами фінансового аналізу, а також комплекс внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на фінансово - економічну діяльність підприємства і ризиків його функціонування.

Існують два поняття, це «діагностика фінансового стану підприємства» та «діагностика кризового фінансового стану підприємства»

Діагностика фінансового стану підприємства - систематичне комплексне вивчення інформації про зміни у фінансовому стані підприємства і прогнозуванні можливого розвитку подій.

А діагностика кризового фінансового стану є системою цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення можливих тенденцій і негативних наслідків криз. У процесі проведення аналізу діяльності підприємства з метою виявлення ознак кризи використовується аналіз фінансового стану за допомогою фінансових коефіцієнтів, які є основними інструментами фінансового аналізу. Вони допомагають встановити зв'язок між різними строками у фінансових звітах [8, с.44].

В залежності від ступеня деталізації дослідження стану підприємства діагностика може проводитися поверхнево або поглиблено. У зв'язку з цим розрізняють:

- експрес - діагностику (термометр) - формальну оцінку фінансового стану підприємства на основі регулярного обчислення відповідних коефіцієнтів і даних балансу (ця методика має наступні цілі: виявити тенденції зміни стану підприємства, провести аналіз фінансового обігу);

- проблемну діагностику - всебічну і глибоку оцінку поточного стану підприємства, виявлення причин його погіршення та очікуваних тенденцій розвитку.

До простих та оперативних методів аналізу фінансового стану підприємства відносять методи експрес-діагностики, які належать до групи методів аналізу фінансових коефіцієнтів. Однак даний метод є досить поверховим. Але, він дає оцінку близькості підприємства до банкрутства за регулярного обчислення відповідних коефіцієнтів.

Метою експрес - діагностики є наочна і проста оцінка фінансового благополуччя і динаміки розвитку господарюючого суб'єкта. Її слід виконувати у три етапи: підготовчий, попередній огляд бухгалтерської звітності, економічне читання та аналіз звітності. Сенс цього аналізу є відбір невеликої

кількості найбільш істотних і порівняно нескладних в обчисленні показників і постійне відстеження їхньої динаміки.

Останніми роками експрес-діагностика набула широкої популярності під час проведення різноманітних економічних досліджень у сфері аналізу фінансового стану підприємств промисловості України і держав СНД. Це пов'язано з тим, що її результати мають наочну економічну інтерпретацію і дають велику користь як орієнтири для оцінки фінансового стану діяльності промислових підприємств. Тому експрес-діагностика повинна проводитися безперервно, а її результати мають впливати на ухвалення управлінських рішень [9].

Мета фундаментальної діагностики є більш докладна характеристика майнового і фінансового положення господарюючого суб'єкта, результатів його діяльності в минулому звітному періоді, а також можливості розвитку суб'єкта на перспективу. Він конкретизує, доповнює, розширює окремі процедури експрес-діагностики.

В цілому експрес-діагностика фінансової кризи є системою регулярного оцінювання діяльності підприємства, здійснюваного на базі даних його фінансового обліку за стандартними алгоритмами аналізу, при тому, що основною метою даного методу є раннє виявлення ознак розвитку кризи підприємства й попередня оцінка її масштабів.

Слід відмітити, що антикризове фінансове управління базується на результатах проведеної діагностики, саме діагностика є визначальною функцією антикризового фінансового управління, тому, в процесі вибору методичних основ механізму антикризового фінансового управління в першу чергу необхідно приділити увагу методам проведення діагностики фінансового стану підприємства.

Основою для розробки стратегії функціонування підприємства від планової стратегії до адаптивної та адекватної реакції на зміни зовнішніх та внутрішніх умов є діагностика, а система експрес-діагностики забезпечує раннє

виявлення ознак кризи на підприємстві й дозволяє вжити оперативних заходів щодо їхньої нейтралізації.

У випадку якщо підприємство має схильність або перебуває у кризовому стані, то виникає необхідність проведення більш фундаментальної діагностики виробничо-господарської діяльності підприємства в цілому або окремого підрозділу підприємства.

Мета розробки автором алгоритму проведення діагностики включає в себе окремі групи показників, що дають змогу комплексно оцінити діяльність досліджуваних підприємств та виявити ранні ознаки фінансової кризи на підприємстві.

Якщо підприємство знаходиться у стані фінансової кризи або виявлені симптоми кризи, то виникає необхідність проведення глибокої всебічної діагностики або виробничо-господарської діяльності підприємства в цілому.

При розробці автором алгоритму проведення фінансового стану підприємства були використані принципи на основі яких побудована модель експрес-діагностики, однак запропонований алгоритм має багато складових елементів і базується з урахуванням ланцюга причинно-наслідкових зв'язків між параметрами внутрішнього середовища та кінцевого результату діяльності підприємства.

Структурна схема проведення діагностики фінансового стану підприємства зображена на рис. 1.1.

Критерієм ефективності є попередня оцінка змін фінансового стану підприємства з метою виявлення ранніх симптомів настання фінансової кризи та всебічна оцінка глибини фінансової кризи підприємства, заснована на виявленні факторів, які мають істотний вплив на зміну ситуації, на передбаченні можливих наслідків кризи та розробки рекомендацій щодо формування інформаційного забезпечення для прийняття антикризових рішень по мінімізації кризи фінансового стану підприємства.

Рис. 1.1. Алгоритм проведення діагностики фінансового стану підприємства

Висновки і перспективи подальших розробок. Діагностика в антикризовому фінансовому управлінні - це комплексний процес вивчення інформації про зміни у фінансовому стані підприємства, який включає дослідження базових показників господарської діяльності підприємства,

всебічний аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансово-економічний і техніко-технологічний стан підприємства та оцінювання розроблених заходів, а також досягнення цілей прогнозування. Відповідно антикризове фінансове управління базується на результатах проведеної діагностики.

Дослідження проведені автором дають змогу зробити висновок про те, що елементи системи антикризового фінансового управління підприємством необхідно впроваджувати як на підприємствах, що функціонують успішно, так і на тих, які опинилися у стані фінансової кризи.

Список використаних джерел

1. Градов А.П. Стратегия экономического управления предприятием. Санкт-Петербург: СПГТУ, 1993. - 375 с.
2. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятий. - Мн.: Новое знание, 2001. - 688 с.
3. Вартанов А.С. Экономическая диагностика деятельности предприятия: организация и методология. - М.: Финансы и статистика, 1991. - 81 с.
4. Сокиринська І.Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства // Фінанси України. - 2003. - №1. - С. 88 - 95.
5. Соколовская З.Н. Диагностика хозяйственных ситуаций в деятельности предприятия: Монография. - Одесса: ОЦНТ и ЭИ; ОКФА, 1995. - 120 с.
6. Верба В.А. Організація консалтингової діяльності : навч. посібн. / В. А. Верба, Т.І. Решетняк. - К. : Вид-во КНЕУ, 2000. - 242 с.
7. Ковалев А. И. Предприятие в финансовом кризисе / А. И. Ковалев // Финансовая консультация. – 2006. – № 9. – С. 18–23.
8. Сажина М. А. Фирма: управление кризисом: уч. пособ. – М. : ИД “Деловая література”, 2004. – 192 с.
9. Янковський О. Г. Критичний аналіз методів експрес-діагностики фінансового стану промислових підприємств / О. Г. Янковський, Г. В. Юр'єва // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2005. – № 5. – С. 277–284.